

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

מסכת מועד קטן

דף ח' ע"א

בגמ', ואביי, ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה. ורבא, ביום ולא בלילה מנא ליה וכו', נפקא ליה מכנגע נראה לי בבית, לי ולא לאורי.

[א.] עי' רש"ש (חולין י: ד"ב רש"י ד"ב אין פוסחין), דהעלה מסוגיית הגמ' שם שאור הנר כשר לראיית נגעים, אלא שנאמר בתורה, שאינו מחוייב להדליק את הנר כדי שהכהן יראה את הנגע, שרק כאשר נראה הנגע מעצמו בלא שום תוספת של מעשה, הרי הוא צריך להראות את הנגע לכהן. ואם כן, הוא הדין שאינו מחוייב לפרוץ חלון כדי שהכהן יראה את הנגע, שהרי הנגע אינו נראה מעצמו. ולפי זה כתב, שאם היה לו נר דלוק בבית, הרי הוא מחוייב להראות את הנגע לכהן, שהרי עכשיו נראה הנגע מעצמו, בלא מעשה נוסף, ואור הנר כשר לראיית נגעים. ומסיק דכן מפורש בתורת כהנים.

ולפי זה הוקשה לו מסוגיין, דרבא יליף מהפסוק "לי" ולא לנרי, שאין רואים נגעים בלילה, והרי אור נר כשר לראיית נגעים, אלא שאינו מחוייב להדליק את הנר, ומדוע אסור לראות את הנגע בלילה על ידי נר, עיי"ש.

ובתמיהתו הרווחנו, מה שהוקשה לי על המלבי"ם (פרי חזיע אות סי) שכתב: "וראהו הכהן ביום השביעי, כבר בארנו (פסח לו אות מ) באורך שכל מקום שנאמר ביום, ממעט לילה עיי"ש. וכן בכל פרשת נגעים כתוב ביום השביעי כי אין רואים נגעים בלילה", ע"כ.

ולכאורה, מהגמ' בסוגיין, ובסנהדרין (ל"ד:). יליף זאת, או מביום הראות, כאביי, או מכנגע נראה לי, כרבא. ולמה שביק דברי הש"ס, והביא לימוד אחר. ובתוס' (ד"ב נפסל) משמע, דאכן לולי דרשות אלו, היינו דורשים מ'ביום', אך אכתי הדרשה בש"ס אינה מ'ביום'. ואולי, היה קשה לו להמלבי"ם כנ"ל, אמנם צריך לדעת מנין הביא דרשה זו.

שו"ר **החזון איש** (נגעים ס"ד, אות ט), הקשה, מה תמה הש"ס על רבא מהיכן לו דין ביום ולא בלילה, והלא בפרשת מצורע נאמר כמה פעמים "ביום השביעי", ודרשו בתורת כהנים מכך, שאין רואין נגעים בלילה, ואיך הקשינו על רבא "מנא ליה".

והחזון"א שם ג"כ היה קשה לו כקושיית הרש"ש הנ"ל, וכתב, שעיקר הפסוק בא לומר שאין צריך לפתוח חלונות, ומזה יודעים שאור הנר אינו כשר לראיית נגעים, שאם אור הנר היה כשר לראיה, הרי גם בלי לפתוח חלון יצטרך לראות את הנגע. ולכן אפשר ללמוד מזה שגם בלילה לא רואים את הנגע על ידי אור הנר, ודו"ק.

ועתה בעת סידור הדברים, מצאתי בס"ד **השפת אמת** בסוגיין עמד בזה, וז"ל: "גמ' לי ולא לאורי, קצת קשה הא תנן בפ"ב דנגעים ומייתי לה הגמ' פ"ק דחולין בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות נגעו, והיינו מהאי קרא **דולא לאורי**, א"כ י"ל דשאני התם דאינו נגע כלל ולעולם לא יטמא, אבל נגע הראוי ליטמא ביום, י"ל דאפי' בלילה יכול הכהן לראות הנגע, וכעין דמציינו בכמה דוכתי בגמ' דלילה לאו מחוסר זמן היא. ואפשר היינו דמשני אביי אי מהתם הו"א ה"מ טומאה דלאו מגופי, פי' דהתם היא במקום אפל אבל בגופו דביום יטמא אפי' בלילה יראנו הכהן קמ"ל, והי' מיושב בזה מה שהקשו התוס' הא אביי לית לי דחידוש היא ע"ש ולמ"ש מיושב, אך דוחק הוא לפרש כן בלשון הגמרא".

[ב.] אמנם **המשנה אחרונה** (נגעים ח, ט) מבאר להיפך מהבנתם, שעיקר הפסוק בא לומר שאין רואים על ידי אור הנר, ומשום כן, גם לא רואים נגעים בלילה. ומה שאין צריך לפתוח חלונות, זה **יודעים מסברא**, משום שזה נחשב כמו בית הסתרים, שהרי זה מקום שלא נראה לכהן, ודין בית הסתרים נלמד כבר ממקור אחר, עיי"ש.

שוב מצאתי בס"ד קרוב לדבריו בלשון **רש"י** במסכת סנהדרין (ל"ג, ד"ב בית אפל) שכתב "אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו, כנגע נראה לי בבית כתיב, דמשמע נראה ממילא, ועוד דכתיב לי, ולא לאורי, נמצא שאפלתו הצלתו, דכל זמן שאין כהן רואהו אין מטמא בנגעים".

ומוכח מרש"י כהמשנה אחרונה, דאין פותחין חלונות, ואין נראה לאור הנר, אינו אותו לימוד, ולכך י"ל דיש שתי דרשות, מ"נראה" למדים שאין צריך לפתוח חלון, ומ"לי" למדים שאור הנר פסול לראיית נגעים.

ולפי"ז א"ש סוגיין במועד קטן עם הסוגיין בחולין. ובעניי, זה קצת פלא על המשנה אחרונה הנ"ל דכתב שמה שאין צריך לפתוח חלונות למדים **מסברא**, ויכול היה להביא ראייה מדברי רש"י, דאכן אינו נלמד מ"לי", אך לאו בסברא תליא מילתא, אלא מ"נראה" ילפינן. וביותר פלא על הרש"ש שמקשה שם בחולין על רש"י, וסליק בקושיא, ולכאורה אין פירושו בסוגיא שם, עולה עם שי' רש"י שהבאנו מסנהדרין. אך על השפ"א והחזון"א לק"מ, דהם עמדו על פשטות הסוגיין שם, דאכן משמע שזה מאותו לימוד "לי" ולא לאורי, ואף לדבריהם י"ל דרש"י נדחק לחלק בין הלימודים, כי היה קשה לו קושייתם.

במשנה, ועוד אמר רבי מאיר מלקט אדם עצמות אביו ואמו, מפני ששמחה היא לו.

[ג.] הנה בסוג' דלעיל (ל: f) גבי פלוגתא אי רואין נגעים במועד או לאו, והיה תליא בפלוגתא אי צוותא דאשתו עדיפא ליה. הקשה הנצי"ב **בעמק שאלה** (שאלתא לי אות ד) דהא כל ישראל אסורין ברגל בתה"מ בזמן שביהמ"ק קיים כדי שיהיו טהורין כל הרגל,

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

ביהמ"ד דקהל

דרכי יצחק

St. Thomasstraat 26 2018 Antwerpen

שפיקוב

וכמש"כ הרמב"ם (פטי"ז דטומאלת אוכלין סי'ו), וא"כ מדוע יש לנו לדאוג למצורע שיהא לו צוותא דאשתו, ואסור בה בכל אופן, וסליק בצ"ע.

ולכאורה טובא הוה ליה לאקשוויי על מתניתין, דהלא "חייב אדם לטהר את עצמו ברגל" (סי' ט"ז), והשאגת אריה (סי' ט"ז) העלה מדברי הרא"ש בסוף יומא (פ"ח סכ"ד), שדין זה נוהג אף בזמן הזה שאין עולים לרגל, ומה שנחלק שם עם רבי סעדיה גאון הוא דווקא אי חייב טהרה אחר שנטמא, אך ברור לו להשאג"א דאף להרא"ש אסור לו להיטמא לכתחילה. ואם כן מטעם זה היה עלינו לאסור ללקט עצמות ברגל.

וצריך לומר בפשיטות, שכל הנידון בזמנינו הוא רק לענין שאר טומאות, שיש לנו אפשרות לטהר מהם ע"י טבילה, מה שאין כן לענין טומאת מת, שאין לנו אפר פרה, וכולנו נחשבים כטמאי מתים, בזה להרא"ש אין איסור להטמאות ברגל. ועדיין צריך עיון בזה דעכ"פ לרבי סעדיה גאון המובא שם אסור בוודאי להיטמאות, והיאך שרי ללקט עצמות ברגל. וביותר, שהרי המשנה נשנית בזמן שעדיין היה אפר פרה אדומה, כמפורש בנדה (ו:) ע"ש, וא"כ אף להרא"ש אסור לו להיטמאות, ואם נטמא חייב להיטהר. ובדוחק י"ל דמתני' דמלקט עצמות מיירי שכבר נטמא קודם הרגל. או כמ"ש באור זרוע (ח"ג ה"ג אגלות סי' ט"כ), דכהן אסור להיטמאות שוב לאביו בליקוט עצמות, וצריך ללקט ע"י אחר. ואולי אף ברגל ילקטו ע"י נכרים. ועכ"פ מה שהקשה העמק שאלה לעיל וסליק בצ"ע, בוודאי קשה הכא.

ד]. בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' ס"ב אות ו') כתב: "ראיתי בשו"ת מהרי"ל דיסקין (ח"ג, קונטרס סי' כ' אות ר') דמספקא ליה, באבל על מתו שלא קרע בזמן הליקוט אם צריך לקרוע למחר. וכתב דקצת יש להביא רא"י דכל זמן שהבגד עליו קורע, מהא דמתיר ר"מ במתני' (מ"ק ט.) ללקט במועד, ותיקשה להפוסקים דאין קורעין במועד, א"כ הוא מפקיע מצות קריעה בכבוד אביו. אלא ודאי דכל זמן שהבגד עליו קורע עיין שם".

"ולא זכיתי להבין דעת קדושים, שהרי דין זה מפורש בפסקי הרא"ש בשם מהר"ם שהעתקתי לעיל (אות ז') שכתב מיהו אם כך ה"י מעשה תמיה אני למה ה"י לו לקרוע אחר שקרע כבר בשעת היאוש וכו' עכ"ל. ועיי' ברא"ש (שס) שחולק על המהר"ם בשאר מילי, ובזה שתק ל"י, אלמא בהא כוותי' ס"ל, ומוכח דכל שקרע כבר פעם אחת בשעת קבורה הראשונה או בשעה שנתיאשו מלחפשו דהוה ג"כ קבורה, שוב גם כשנתפנה ונקבר ולא קרע א"צ לקרוע ביום שלאחר הקבורה השני', ואפי' על אביו ואמו, ואי לא קרע בשעת קבורה ראשונה א"כ אפי' לא נתפנה בינתיים על אביו ואמו קורע לעולם, כבשו"ע (יו"ד סי' ש"מ סעי' י"ח וסי' ש"ל סעי' א'), ועל שאר קרובים א"צ לקרוע. נמצא מפורש דבפינוהו וקברוהו ולא קרע, אינו קורע למחרתו. ואם מיירא בליקט היום ולא נקבר ולא קרע ובזה מספק"ל אי יקרע למחר ביום הקבורה, אבל בליקט ונקבר היום ולא קרע אה"נ דפשוט שא"צ לקרוע למחר, וכמבואר בפסקי הרא"ש הנ"ל, א"כ מאי רא"י מייתא מר"מ במתני' דמו"ק, הא שם מיירי במלקט וקובר בו ביום, ומוכיח מינה דמ"מ קורע אחר הרגל כיון שלא קרע במועד, וצריך עיון, עכ"ל בצל החכמה.

ולכאורה מאי דפשיטא ליה להבצל החכמה דלא כספיקתו של מהרי"ל דיסקין, מספקא ליה נמי לרבנו המאירי דכתב במתניתין: "ושאלו בה בגמ' והרי המלקט עצמות צריך להתאבל אותו היום והיאך הוא לו שמחה, ותירצו בה ששמחת הרגל עליו כלומר אין לחוש לזו שהרי אין אבלות חלה במועד. ואף על פי שחייב בקריעה כמו שהתבאר באבל רבתי יקרע ואין בכך כלום כדין מת לו מת במועד שקורע ואינו מתאבל, או שמא הואיל ואין קריעה שבשעת ליקוט מן הכתו' רגל דוחה אותה", עיי"ש.

בגמ', מאי לא יערער על מתו. אמר רב, כד הדר ספדנא במערבא אמרי, יבכון עמיה כל מרירי ליבא.

ה]. רש"י במשנה (ד"ב לא יערער) פי': "כד הדר ספדנא במערבא, כלומר, שלא ישכור ספדן לחזור על קרוביו לומר, בכו עמי כל מרי נפש".

בבית יוסף (סי' תקמ"ז אות ג') כתב פירושים אחרים בזה, וז"ל: "ופירש בנימוקי יוסף (ג. ד"ב גמ') כד הדר ההוא ספדנא בעיר, וצועק שיבכו עמו כל מרי נפש, כי הוא יודע לספוד כהוגן, ומי שהיה לבו דוח עליו הולך וסופד על קרובו. וכתב רבינו ירוחם (נכ"ח סי' ג' לו:) פירוש לא יעורר לא ישכור ספדן לעורר על מתו שמת זה כמה ימים. והראב"ד פירש מת לו מת במועד, לא יעורר אחרים שהם מרי נפש על קרוביהם שמתו שיבכו עמו". ע"כ. וכהראב"ד כתב הריטב"א בסוג'.

עוד כתב רש"י "יבכון עמיה, הכי אסור למימר במועד, היינו לא יעורר על מתו". והקשה בשו"ת בית אפרים (יו"ד סי' פ"ח ד"ב ומלשון רש"י הקטע המוקף בסוגריים), והרי מיירי שלושים יום קודם החג, ומהו לשון במועד. ורש"י עצמו כתב במשנה דשלושים יום אתרווייהו קאי, וכן נראה ממ"ש הש"ס באותה שעה אמרו לא יעורר וכו'. ורוצה הבית אפרים לומר, דאפשר ט"ס הוא תיבת במועד. או לאו דוקא קאמר, ור"ל לענין הלכות מועד. אך הקשה, דברבנו ירוחם בשם הראב"ד והנימוקי יוסף [שהובאו בב"י הנ"ל] מפורש הך לא יעורר, היינו במועד, וסליק בצ"ע.

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

דף ח' ע"ב

במשנה, אין נושאים נשים במועד, לא בתולדות ולא אלמנות, ולא מייבמין, מפני ששמחה היא לו וכו'. ובגמ', וכי שמחה היא לו מאי הוי. אמר רב יהודה אמר שמואל, וכן אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא, ואמרי לה אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, לפי שאין מערבין שמחה בשמחה. רבה בר רב הונא אמר, מפני שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו.

[1]. הטורי אבן (מגינס ח: ד"ה מנין שאין נושאין) הקשה: דבמשנה בביצה (ל"ו:) קתני גבי שבת ויו"ט "ואלו משום רשות וכו', אין מייבמין", ובגמ' (ל"ז:) גזירה שמא יכתוב. והרי אפילו בחול המועד אסור, שאין מערבין שמחה בשמחה וכו', והוא מן התורה לרוב הראשונים, ולשם מה הוצרכנו לאסור מכח הגזירה הנ"ל.

ותירץ, שיש נפקא מינה מן הגזירה הנ"ל לענין ראש השנה, שאין מצות שמחה נוהגת בו, וכן בלילי יום טוב דקיי"ל בפסחים (פ"ב.), שבליל יום טוב הראשון אין נוהגת מצות שמחה, ובזה השמיענו, שמכל מקום אין מייבמין משום גזירה.

הברוך טעם בהגהו' על הטו"א שם (ואת ס"ד) עמד על תירוץ, והקשה: "צ"ע דהא איתא שם במו"ק (ט.) עיקר שמחה חד יומא הוא, ולכן מותר לישא ערב הרגל, ואם הנשואין בליל יום טוב הראשון, שמחתו עמה הוא כל היום (שלאחריו), ועובר ביום על ושמחת בחגך ולא באשתך או על עירוב שמחה בשמחה, וכן שארי הטעמים שייכים בכהאי גוונא."

"גם ב' התירוצים אינם רק אי אמרינן דמצות שמחה מה"ת הוא רק בשלמי שמחה דזה לא שייך בר"ה ולא בליל יום טוב ראשון, אבל אי בכלל ושמחת גם שארי מיני שמחות כמבואר מדברי הרמב"ם במנין המצות ובהלכות יום טוב, יש לפקפק על תי' הראשון לפי דברי הרא"ש במס' ר"ה (דף ל"ה) בשם תשוב' מר שר שלום וסיעתו שפסקו לומר בר"ה מועדים לשמחה יעו"ש. וגם לפי הנראה מפשיטות לשון הרמב"ם אף בליל יום טוב ראשון יש מצות שמחה ולא אימעוט רק משמחת שלמים, [וכו']. וליישב קושית המחבר, י"ל דמתניתין דביצה דחשיב לא מייבמין בין הנך דנאסרו משום שבות אתי' כר' אליעזר דאמר שמחת יום טוב רשות", עי' עוד שם בדברי הברוך טעם באריכות.

[2]. עפר אני תחת כפות רגליהם הטהורות, אך לכאורה הן קושייתו, והן ב' תירוציו של הטו"א, נראה בקוצר הבנתי דהם נסתרים מדברי תוס' מפורשים בכתובות (מ"ז.), דשו"ט בגמ' שם, מנלן שמעשי ידי נערה לאביה. ומוכיחים מכך שיכול לקבל קידושיה, והלא מבטלה ממעשי ידיה, וע"כ דזכאי אף במעשי ידיה. ופריך בגמ' דאולי קידשה בעת שאינה עסוקה במעשי ידיה, ואחד מהאופנים לכך הוא "דמסר לה בשבתות וימים טובים".

והקשו התוס' (טס, ד"ה דמסר לה בשבתות וימים טובים) "אף על גב דאמר במו"ק (ס:) ושמחת בחגך ולא באשתך דאין נושאים נשים בחולו של מועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה, ודרשה גמורה היא כדאמר בחגיגה (ס:) דהוי מדאורייתא. איכא למימר דהכא איירי שעה אחת לפני יום טוב שהוא כיו"ט לענין מלאכה דתוספת דאורייתא ובטילה באותה שעה מן המלאכה [וכו.], או נשואין בלא סעודה. אע"ג דאמר בהחולץ (יבמות מג:) דנשואין בלא סעודה איכא שמחה, לא חשיבא שמחה כולי האי שיהא אסור לישא ביום טוב מטעם זה".

[ודברי התוס' אלו הביאם האגור (סי' אלף שמי"ז) והובא בש"ך (יו"ד סי' קל"ו סק"ד) לגבי אשה שצריכה להפסיק בטהרה מבעוד יום, והיא עשתה ההפסק טהרה בליל ש"ק אחרי שהקהל כבר אמרו ברכו וקיבלו עליהם את השבת, אולם עדיין הוא לפני בין השמשות, אם דינו כמבעוד יום ונחשב לאותו יום, או שהיא כבר לילה. וכתב האגור להוכיח מדברי התוס' הנ"ל בכתובות, שכתבו שתוספת שבת אין לו דין תוספת שבת רק לגבי מלאכה, ולא לגבי איסור נישואין, הרי שאף שקיבלו עליהם את השבת, אין לו דין לילה לגבי שאר דברים. אי"כ ה"ה שאין לו דין לילה לגבי הפסק טהרה, והו"ל דין הפסיקה מבעוד יום. ומדייק בש"ך מדבריו דמשמע דמהני ההפסק טהרה אף אם היא בעצמה גם כן התפללה ערבית וקיבלה עליה את השבת].

והנה, מתירץ הראשון של התוס' חזינן, דבלילי יום טוב שפיר איכא שמחה, דנקטו תוספת יום טוב, ולא אמרו בפשיטות לילי יום טוב. ועוד, דלא תירצו כתי' השני של הטו"א, דיו"ט הכוונה ראש השנה, דאז אין חיוב שמחה ויכול לשאת אשה מדין מערבין שמחה בשמחה [ועי' ברש"ש בביצה (ל"ו:) דהקשה דהטו"א סותר למה שהעלה בשאגת אריה (ס"ח) דעכ"פ מדרבנן איכא חיוב שמחה אף בראש השנה, וא"כ איכא טעמא דאין מערבין וכו', עיי"ש]. והעיקר, דתירוצ' האחרון של התוס', דהיכא דליכא סעודה, לא חשיבא כולי האי שיהא אסור לישא ביום טוב, מתרץ שפיר קושיית הטורי אבן [ועי' מהרש"ל שם דהקשה על תי' התוס' מסוג', ובמהרש"א שם שמתרץ], וצ"ע.

[ובמקום אחר [ביאורים ומילואים ר"ה], הארכנו בדברי קדשו של השפת אמת (כ"ה ע. ד"ה נחום ור"ע) דנוטה לומר שנשים אינם חייבות בתוספת שבת, דהוי מ"ע שהזמן גרמא. ובסוף דבריו מסתפק, דאולי במצות עשה של שבת חייבים דגילתה תורה כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, וסליק בספק. דלכאורה, מדברי התוס' בכתובות הנ"ל, מוכח להדיא שנשים חייבות בתוספת שבת. ובעיקר הקשינו שם על חתנו הגרי"מ בידרמן הי"ד, שנדחק לדייק בר"ן רפ"ב דשבת, דנשים חייבות בתוספת שבת. ולא ציין לדברי תוס' מפורשים, ועו"ש במה שנדחקנו ליישב].

הערות והארות יתקבלו בברכה ויבואו בס"ד ובל"נ בדפים הבאים בשם אומרם: rabinoviz@gmail.com